

Ενότητα 1^η Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν,	Ἀν ἡ Ελένη βρισκόταν στην Τροία,
ἀπέδοντο ἄν αὐτὴν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρῶες,	οἱ Τρῶες θὰ τὴν ἔδιναν στους Ἕλληνες,
ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου.	με τὴ θέληση ἢ χωρὶς τὴ θέληση τοῦ Ἀλέξανδρου.
Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβὴς ἦν Πρίαμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες,	Γιατί βέβαια δὲν ἦταν τόσο παράφρονas ο Πρίαμος οὔτε οἱ ἄλλοι Τρῶες,
ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο,	ὥστε νὰ βάζουν σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ τὴ δική τους καὶ τῶν παιδιῶν τους καὶ τῆς πόλης τους,
ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῇ.	για νὰ ζεῖ ο Ἀλέξανδρος μαζί με τὴν Ελένη.
Εἰ δὲ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον,	Κι ἂν βέβαια καὶ στὰ πρώτα χρόνια εἶχαν αὐτὴ τὴ γνώμη,
ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς,	ὅταν πολλοὶ ἄλλοι Τρῶες καὶ μάλιστα καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ,
ὁπότε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, ἀπώλλυντο,	σκοτώνονταν ὅσες φορές συγκρούονταν με τοὺς Ἕλληνες,
Πρίαμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ελένη συνώκει,	ο Πρίαμος, ἀκόμη κι ἂν συγκατοικοῦσε ο ἴδιος με τὴν Ελένη,
ἀπέδωκεν ἄν αὐτὴν Μενελάῳ,	θὰ τὴν ἐπέστρεφε στὸ Μενέλαο,
ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγεῖεν τῶν παρόντων κακῶν.	για νὰ ἀπαλλαγούν ο ἴδιος καὶ οἱ ὑπήκοοί τοῦ ἀπὸ τὶς συμφορὲς τῆς ἐποχῆς τους.
Ἀλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι	Ἀλλὰ δὲν εἶχαν τὴν Ελένη, για νὰ τὴν ἐπιστρέψουν
οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἑλληνες,	οὔτε τοὺς πίστευαν οἱ Ἕλληνες, παρόλο ποὺ αὐτοὶ ἔλεγαν τὴν ἀλήθεια,
ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι,	ὅπως ἐγὼ πιστεύω,
τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος	ἐπειδὴ ο θεὸς μηχανευόταν
ὅπως πανωλεθρίᾳ ἀπολόμενοι	με τὴν ολοκληρωτικὴ τους καταστροφή
καταφανὲς τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι,	νὰ κάνουν ολοφάνερο στους ἀνθρώπους αὐτό
ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων	ὅτι δηλαδὴ για τὶς μεγάλες ἀδικίες
μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.	μεγάλες εἶναι καὶ οἱ τιμωρίες ἀπὸ τοὺς θεοὺς.

Ἡρόδοτος, Ἱστορίη 2.120 (διασκευή)

Παράλληλα κείμενα

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Η ομορφιά και η αρπαγή της ωραίας Ελένης έχουν εμπνεύσει πολλούς καλλιτέχνες και λογοτέχνες, Έλληνες και ξένους. Παραθέτουμε όλο το ποίημα "Ελένη" του Γιώργου Σεφέρη. Με μπλε γράμματα το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου.

Ελένη

ΤΕΥΚΡΟΣ: ... ες γην εναλίαν Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν
οικείν Απόλλων, όνομα νησιωτικόν
Σαλαμίνα θέμενον της εκεί χάριν πάτρας.

.....
ΕΛΕΝΗ: Ουκ ήλθον ες γην Τρωάδ', αλλ' είδωλον ην.

.....
ΑΓΓΕΛΟΣ:Τι φης;
Νεφέλης άρ' άλλως είχομεν πόνους πέρι;
ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ, ΕΛΕΝΗ

"Τ' αηδόνια δε σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες".

Αηδόνι ντροπαλό, μες στον ανασασμό των φύλλων,
συ που δωρίζεις τη μουσική δροσιά του δάσους
στα χωρισμένα σώματα και στις ψυχές
αυτών που ξέρουν πως δε θα γυρίσουν.
Τυφλή φωνή, που ψηλαφείς μέσα στη νυχτωμένη μνήμη
βήματα και χειρονομίες· δε θα τολμούσα να πω φιλήματα·
και το πικρό τρικύμισμα της ξαγριεμένης σκλάβας.

"Τ' αηδόνια δε σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες".

Ποιες είναι οι Πλάτρες; Ποιος το γνωρίζει τούτο το νησί;
Έζησα τη ζωή μου ακούγοντας ονόματα πρωτάκουστα:
καινούργιους τόπους, καινούργιες τρέλες των ανθρώπων
ή των θεών· η μοίρα μου που κυματίζει
ανάμεσα στο στερνό σπαθί ενός Αίαντα
και μιαν άλλη Σαλαμίνα
μ' έφερε εδώ σ' αυτό το γυρογιάλι. Το φεγγάρι
βγήκε απ' το πέλαγο σαν Αφροδίτη·
σκέπασε τ' άστρα του Τοξότη, τώρα πάει νά 'βρει
την καρδιά του Σκορπιού, κι όλα τ' αλλάζει.
Πού είν' η αλήθεια;
Ήμουν κι εγώ στον πόλεμο τοξότης·
το ριζικό μου, ενός ανθρώπου που ξαστόχησε.

Αηδόνι ποιητάρη,
σαν και μια τέτοια νύχτα στ' ακροθαλάσσι του Πρωτέα
σ' άκουσαν οι σκλάβες Σπαρτιάτισσες κι έσυραν το θρήνο,
κι ανάμεσό τους -ποιος θα το 'λεγε- η Ελένη!
Αυτή που κυνηγούσαμε χρόνια στο Σκάμαντρο.
Ήταν εκεί, στα χείλια της ερήμου· την άγγιξα, μου μίλησε:
"Δεν είν' αλήθεια, δεν είν' αλήθεια" φώναζε.

**"Δεν μπήκα στο γαλαζόπλωρο καράβι.
Ποτέ δεν πάτησα την αντρεωμένη Τροία".**

**Με το βαθύ στηθόδεσμο, τον ήλιο στα μαλλιά, κι αυτό το ανάστημα
ίσκιοι και χαμόγελα παντού
στους ώμους στους μηρούς στα γόνατα·
ζωντανό δέρμα, και τα μάτια
με τα μεγάλα βλέφαρα,
ήταν εκεί, στην όχθη ενός Δέλτα. Και στην Τροία;**

Τίποτε στην Τροία - ένα είδωλο.

Έτσι το θέλαν οι θεοί.

Κι ο Πάρης, μ' έναν ίσκιο πλάγιαζε σα νά ήταν πλάσμα απόφιο·
κι εμείς σφαζόμασταν για την Ελένη δέκα χρόνια.

Μεγάλος πόνος είχε πέσει στην Ελλάδα.
Τόσα κορμιά ριγμένα
στα σαγόνια της θάλασσας στα σαγόνια της γης·
τόσες ψυχές
δοσμένες στις μυλόπετρες, σαν το σιτάρι.
Κι οι ποταμοί φουσκώναν μες στη λάσπη το αίμα
για ένα λινό κυμάτισμα για μια νεφέλη
μιας πεταλούδας τίναγμα το πούπουλο ενός κύκνου
για ένα πουκάμισο αδειανό, για μιαν Ελένη.
Κι ο αδερφός μου; Αηδόνι αηδόνι αηδόνι,
τ' είναι θεός; τι μη θεός; και τι τ' ανάμεσό τους;

"Τ' αηδόνια δε σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες".

Δακρυσμένο πουλί, στην Κύπρο τη θαλασσοφίλητη
που έταξαν για να μου θυμίζει την πατρίδα,
άραξα μοναχός μ' αυτό το παραμύθι,
αν είναι αλήθεια πως αυτό είναι παραμύθι,
αν είναι αλήθεια πως οι άνθρωποι δε θα ξαναπιάσουν
τον παλιό δόλο των θεών· αν είναι αλήθεια
πως κάποιος άλλος Τεύκρος, ύστερα από χρόνια,
ή κάποιος Αίαντας ή Πρίαμος ή Εκάβη
ή κάποιος άγνωστος, ανώνυμος, που ωστόσο
είδε ένα Σκάμαντρο να ξεχειλάει κουφάρια,
δεν το 'χει μες στη μοίρα του ν' ακούσει
μαντατοφόρους που έρχονται να πούνε
πως τόσος πόνος τόση ζωή
πήγαν στην άβυσσο
για ένα πουκάμισο αδειανό για μιαν Ελένη.

Γιώργος Σεφέρης

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Γοργίας στο έργο του Έλένης ἐγκώμιον, ένα ρητορικό παίγνιο, απαριθμεί τέσσερις παράγοντες στους οποίους ενδεχομένως οφείλεται η φυγή της Ελένης με τον Πάρη: α) τους θεούς και την τύχη, β) τη βία, γ) τον πειστικό λόγο και δ) τον έρωτα. Και οι τέσσερις, κατά τον Γοργία, είναι ανώτεροι από την ανθρώπινη βούληση, άρα η Ελένη δεν ευθύνεται για την πράξη της.

Ἡ γὰρ Τύχης βουλῆμασι καὶ θεῶν βουλευμασι καὶ Ἀνάγκης ψηφίσμασιν ἔπραξεν ἃ ἔπραξεν, ἢ βία ἄρπασθεῖσα, ἢ λόγοις πεισθεῖσα, ἢ ἔρωτι ἀλοῦσα. Εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ πρῶτον, ἄξιος αἰτιᾶσθαι ὁ αἴτιος μόνος· θεοῦ γὰρ προθυμίαν ἀνθρωπίνην προμηθία ἀδύνατον κωλύειν. **Πέφυκε γὰρ οὐ τὸ κρεῖσσον ὑπὸ τοῦ ἥσσονος κωλύεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἥσσον ὑπὸ τοῦ κρεῖσσονος ἄρχεσθαι καὶ ἄγεσθαι, καὶ τὸ μὲν κρεῖσσον ἡγεῖσθαι, τὸ δὲ ἥσσον ἔπεσθαι. θεὸς δ' ἀνθρώπου κρεῖσσον καὶ βία καὶ σοφία καὶ τοῖς ἄλλοις.** Εἰ οὖν τῇ Τύχῃ καὶ τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀναθετέον, ἢ τὴν Ἑλένην τῆς δυσκλείας ἀπολυτέον.

Γοργίας, Έλένης ἐγκώμιον 6

Μετάφραση

Έκανε όσα έκανε είτε από θέλημα της Τύχης και απόφαση των θεών και της Ανάγκης προσταγή, είτε επειδή αρπάχτηκε με τη βία, είτε επειδή πείσθηκε με λόγια, είτε επειδή από τη θωριά ερωτεύτηκε. Αν λοιπόν είναι το πρώτο, πρέπει την ευθύνη να την έχει μόνο ο υπαίτιος· γιατί είναι αδύνατον η προαπόφαση του θεού να εμποδιστεί από την ανθρωπίνη προνοητικότητα. Αφού από τη φύση του το ανώτερο δεν εμποδίζεται από το κατώτερο, παρά το κατώτερο κυριαρχείται και καθοδηγείται από το ανώτερο, και το ανώτερο κυβερνά ενώ το κατώτερο ακολουθεί. Αλλά ο θεός είναι ανώτερος από τον άνθρωπο και ως προς τη βία και ως προς τη σοφία και ως προς τα υπόλοιπα. Αν λοιπόν πρέπει να αποδώσουμε την ευθύνη στην Τύχη και στο θεό, την Ελένη πρέπει οπωσδήποτε να την απαλλάξουμε από την καταισχύνη.

Μετάφραση: Π. Καλλιγιάς